

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL
NÚMERO 34 / SEGONA ÈPOCA / DESEMBRE DE 1994

**Consell Insular
de Mallorca**

alimara

Núm 34

Segona època, desembre de 1994

Edita: Consell Insular de Mallorca,
Redacció: Servei d'Acció Social i Sanitat
General Riera 67
07010 Palma
Tel.: (971) 76 07 62
Fax: (971) 76 19 52

Portada: *"Hoy pago yo"*
de Dionís Bennassar

Paginació: Ferran Sintès. 43 87 72
Impressió: Planogràfica Balear, S.L. 60 48 32
Dip. Legal PM 128 - 1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament
l'opinió dels seus autors.

Aquest bloc temàtic de Metodologia del Treball Social el formen dos articles diferents, tant pel contingut com per la presentació, però que tenen un element en comú: el factor personal. A l'article de J.Ll. Conde és el factor personal de l'usuari, un element clau per a la resolució dels seus propis conflictes (Conde ho treballa des de la metodologia del treball en grup); al de Javier Barés és tant el factor personal de l'usuari com, sobretot, el factor que aporta el mateix professional, en el cas que ens ocupa, els treballadors socials. Els dos articles donen elements suficients per ajudar a fer una autoanàlisi del funcionament del nostre treball quotidià.

J.Ll. Conde Sala és psicòleg i treballa en el Centre de Serveis Socials Sarrià. És, també, professor associat de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona. En aquesta mateixa revista hi trobareu també una entrevista sobre temes de gent gran, del que n'és especialista.

Javier Barés Marticorena és diplomad en Treball Social i treballa al GREC encarregant-se, entre d'altres, de les funcions de formació dels seus educadors socials.

EL FACTOR "PERSONAL" EN EL TREBALL SOCIAL. ELS GRUPS

J.-Lluís Conde Sala,
psicòleg.
Centre de Serveis Socials Sarrià.
Professor Associat de la Facultat de Psicologia
de la Universitat de Barcelona.

1.- Què vol dir treballar el factor "personal" a Serveis Socials?

Moltes de les persones que arriben a Serveis Socials plantejant alguna demanda, tenen dificultats que podríem relacionar amb alguns fets que són detectables en el **Sistema Social**.

Així, les dificultats que planteja, per exemple, la Gent Gran, són en gran part comuns a totes les persones d'aquest sector d'edat. Els joves que cauen en la drogaaddicció, o les dones amb fills que passen per un procés de separació familiar, també pertanyen a grups o sectors socials amb dificultats comuns. Són fets socials, **estructurals**; les persones que tenen condicions semblants és possible que plantegin les mateixes dificultats.

En relació a aquestes dificultats, els Serveis Socials responen oferint uns **recursos**, **unes activitats**, que pretenen ajudar a minvar o resoldre la situació diagnosticada.

El problema ve quan a l'hora de recollir els fruits ens trobem, generalment, amb una collita molt minsa, però sobretot desigual. Molt sovint, els esforços que s'han fet no donen els resultats esperats o desitjats. Generalment, s'acaba fent una reflexió en el sentit de què ha fallat en la nostra planificació, o quin recurs no hem tingut disponible.

Molt sovint oblidem el **factor personal**. Pensem tant en termes de situacions tipus, de fets estructurals, que no tenim prou en compte que cada persona és un món. Aquest factor personal que representa l'**usuari**, està referit a la seva motivació, a les seves capacitats, al grau de deteriorament, al nivell de la relació social, etc...

Aquest és un factor que constatem però que no tenim, en la planificació actual, suficients elements per poder-lo valorar i treballar.

Posar l'accent en el **factor personal** de l'usuari vol dir tenir en compte aquells elements que depenen d'ell; vol dir parlar del treball intern necessari per despertar, en l'usuari, unes motivacions, unes actituds, unes capacitats, que ja hi són, però no s'activen suficientment. No estem parlant d'aprenentatges, estem parlant de permetre que emergeixin unes capacitats adormides. No solament cal donar el peix (recursos) o ensenyar a utilitzar la canya (activitats). Per alguns usuaris això serà suficient. Per d'altres, en canvi, es tractarà de fer alguna cosa per despertar la seva motivació per pescar (**treball personal**) i promoure un canvi d'actituds i un moviment, no tant a través d'un discurs dirigit directament a aconseguir aquests objectius, sinó permetent l'**elaboració** d'aquells aspectes, conflictes, situacions personals, que l'impedeixen moure's i el situen en un estat de passivitat, abatiment o activitat caòtica i angoixa permanent.

Els treballs individuals o de grup que permeten l'emergència d'aquests factors personals i la seva elaboració, promouran **un canvi**, que permetrà que l'usuari pugui, ell mateix, situar-se d'una altra manera davant del seu problema, aprofitant millor les oportunitats que té al seu voltant, prenent una **actitud més activa i autònoma**.

Queda clar que no pretenem minusvalorar l'eficàcia dels recursos disponibles, o bé les activitats pensades per dinamitzar l'usuari. Simplement constatem que cal utilitzar, en molts casos, eines que facin possible un canvi d'actitud en el propi usuari respecte a les seves dificultats. Les diferents formes de treballar, en tot cas, les pensem com a complementàries i no com a excloents.

2.- Els Treballs de Grup a Serveis Socials.

Hi ha diverses formes de treball de grup. A Serveis Socials les fem servir molt freqüentment. Una visita, una xerrada, també ho són. Podríem distingir aquelles activitats de grup que tenen com a objectiu unes tasques concretes i aquelles altres en les que l'objectiu està centrat sobre el mateix grup i les persones que hi participen. La dicotomia podria venir representada pel binomi: **tasques concretes i externes que impliquen una activitat i tasques simbòliques i internes que impliquen una reflexió**.

En els primers treballs de grup, el que mou a participar, el que dóna sentit a la trobada és allò que cal fer: **una activitat**, una xerrada, una visita, etc. En els segons treballs de grup l'objectiu està centrat sobre el **treball personal**, és a dir, sobre les seves vivències i reaccions front a aquells temes de la seva vida que més els preocupen, o també que més els il·lusionen, sobre les seves zones ombrívoles, i també sobre les lluminoses.

L'èmfasi no es posa en les activitats o en la informació que es pot donar, sinó en l'actitud personal front a les coses que viu cada persona del Grup.

Aquests grups també tenen objectius. D'una forma genèrica els podríem enunciar com el fet d'aconseguir alguns canvis en les actituds personals que puguin ajudar-los a enfocar les dificultats d'una altra manera. Més que en la resolució dels problemes, l'èmfasi es posa en poder viure'ls d'una altra manera. Això, evidentment, pressuposa l'expressió de les seves vivències, la seva elaboració i, finalment, trobar una altra manera d'enfocar les qüestions més saludable i satisfactòria.

En els grups de treball personal es crea una mica de desconcert al començament per l'inusual de l'enfocament. No es tracta de parlar de res en concret, sinó de tot, és a dir, es tracta que la persona posi en funcionament, expressi les seves vivències i experiències sense que hi hagi un programa establert i metòdic, sinó al contrari, deixant que la pròpia dinàmica del Grup vagi marcant els temes que més interessin.

L'Espai de Tertúlies i també, en alguna mesura, del Grup de Suport a Cuidadors, són Grups que se situen en aquesta línia, tots dos dedicats a temes de Gent Gran. En altres articles hem explicat més extensament les característiques de cada experiència i per tant aquí no ens hi estendrem més.

Resumir dient que els treballs de Grup situats en aquesta línia, pretenen provocar un canvi personal en l'actitud per afrontar els problemes, tant en el sentit de poder-los resoldre, si tenen solució, com, sobretot, de poder-los viure d'una manera diferent. L'accent, per tant, està en el treball que cada usuari fa en el Grup.

Aquesta consideració de grups de Treball personal no ens hauria de portar a la confusió de designar-los grups terapèutics, no perquè no ho siguin, sinó pel contingut semàntic i significat de l'expressió. No ho són perquè els elements de diagnòstic i el marc on es realitza no són els del camp de la Salut Mental sinó els del Camp de la Disfunció Social.

3.- El conductor davant els treball "personal" de Grup.

No és fàcil situar-se davant d'un grup com a conductor, especialment si en el grup es pretenen treballar els factors personals.

La nostra cultura, tan enfocada cap a l'acció, cap als resultats immediats, genera actituds que no ens serveixen. El propi Sistema de Serveis Socials acostumat a treballar qüestions que molt sovint responen a necessitats primàries a les quals cal donar respostes immediates, dificulten la posició del conductor d'aquests grups. Dinamitzar, proposar objectius, resoldre problemes, donar recursos, són les actituds bàsiques dels treballadors socials que, en el cas que ens ocupa, divergeixen de les que necessitem per situar-nos davant d'aquests Grups.

Pensar abans d'actuar, deixar que emergeixin les pròpies capacitats, acompanyar, tenir confiança en les capacitats de l'usuari, esperar, escoltar, etc., són actituds que costen d'assumir.

La major part de les persones que són usuaris de Serveis Socials tenen capacitats pròpies per resoldre els problemes. És ben cert, també, que aquestes estan molt sovint disminuïdes, obturades o, simplement, mancades d'exercici. Permetre que aquestes capacitats emergeixin és **donar la possibilitat al propi usuari perquè d'una manera cada cop més autònoma pugui afrontar la pròpia situació**. No cal, per tant, que ens centrem en resoldre el problema, cal que li donem les eines, i ajudem a què es desperti la seva motivació perquè això sigui possible.

La tasca del conductor és, per tant, la de crear un espai perquè això sigui possible i acompanyar l'usuari en aquest treball, intervenint en alguns moments, pocs, ..., per donar fluïdesa al grup, per ajudar a veure-hi més clar, per promoure que el treball de grup pugui seguir endavant.

Ens quedaria, finalment, comentar la necessària formació del conductor a l'hora de situar-se davant d'un grup que fa Treball Personal. Saber quins són els processos bàsics d'un grup d'aquestes característiques; BION és, en aquest aspecte, un autor indiscutible. Conèixer al mateix temps els trets fonamentals de l'estructura psíquica i de la seva dinàmica, i en aquest sentit FREUD i les posteriors teoritzacions psicoanalítiques, en donen els elements fonamentals.

No es tracta, per tant, d'un problema de titulació o fins i tot de perfil professional. Es tracta, al meu entendre, d'un problema de formació.

La reflexió sobre el treball, la supervisió, són elements necessaris que ajuden a resoldre dubtes, a comprendre processos, a sostenir-nos en aquesta actitud de no donar, de no resoldre, però sí d'acompanyar i ajudar a què cadascú pugui assumir plenament i autònoma la seva condició de persona humana.

Barcelona, octubre de 1994